

Kussen in de kerk

'Groet elkaar met een heilige kus'

Paulus in Romeinen 16:16, 1 Korinthiërs 16:20, 2 Korinthiërs 13:12 en 1 Tessalonicenzen 5:26

De 'heilige kus' van Paulus heeft altijd tot mijn verbeelding gesproken. 'Een heilige kus', wat is dat en waarom wil de apostel dat de christenen van Korinthe elkaar heilig kussen?

Natuurlijk was het zo dat de kus had een vaste plaats in de Joodse en de Grieks-Romeinse leefwereld als begroeting en bij het afscheid nemen. Dus voor de eerste christenen zal Paulus' aansporing aan het einde van een aantal van zijn brieven niet vreemd hebben geklonken. En je kunt je goed voorstellen dat het groepje christenen in Korinthe of Tessalonica na het lezen van Paulus' brief uit elkaar ging met een kus ten afscheid. 'Tot volgende week, broeder' – kus – 'Gods zegen, Gaius!' 'We moeten misschien eens afspreken, Phebe' – smak – 'Ik ben drie dagen op reis, maar donderdag ben ik thuis, welkom.'

Maar dan blijft het nog de vraag waarom Paulus hen daartoe moet oproepen en wat dat woordje 'heilig' betekent. Waarschijnlijk was de kus een vast gebruik in de samenkomsten van de eerste christenen, die 'heiligen' werden genoemd. De kus was een teken van de gemeenschap van de heiligen. En met heiligen worden niet zogenaamde supergelovigen bedoeld, maar alle gelovigen die geroepen waren in een nieuw leven met Christus en een nieuwe gemeenschap. De kus was een uiting van hun onderlinge verbondenheid en liefde, die Paulus in al zijn brieven probeerde te verstevigen en verdiepen. Vandaar dus zijn oproep om elkaar te groeten met de kus van de gemeenschap en de onderlinge liefde (zie ook 1 Petrus 5:14).

De 'heilige kus' heeft een hele carrière gemaakt in de liturgie van de kerk, vooral bij de viering van het Avondmaal. Meestal werd die kus de 'vredeskus' genoemd. De theoloog Tertullianus (2e en 3e eeuw na Christus) noemde de kus 'de bezegeling van het gebed' en kon zich erover opwinden als kerken de kus niet praktiseerden. In de eerste eeuwen was de kus het teken van eenheid en gemeenschap in de christelijke gemeente die samen kwam om te bidden en het Avondmaal te vieren.

Hoe het verder met de heilige kus in de kerk is gegaan, heb ik niet nagetrokken. In ieder geval kennen wij protestanten deze niet meer. De vredegroet met een vriendelijke hand en groet komt nog wel eens voor, maar heilig gekust wordt er niet meer in de liturgie – wel door sommigen bij de begroeting voor en na de dienst. Het heeft denk ik alles te maken met het feit dat de gewone kus in onze cultuur vooral gereserveerd is voor vriendschappelijke en familierelaties en dat voor velen het niet de gewoonte is dat mannen elkaar een kus geven. Maar tegelijk ligt daar voor mij wel een vraag. Het Nieuwe Testament ziet de gemeenschap van de kerk als

een nieuw soort familie – denk aan de ‘broeders en zusters’ in de brieven en Jezus die zegt dat iedereen die de wil van God doet zijn broeder, zuster en moeder is, waarbij hij de grenzen van de natuurlijke familie onbekommerd oprekt tot de gemeenschap van de heiligen (zie Markus 3:31-35).

Waarom zouden we onze broeders en zusters in de kerk niet groeten met een kus, als teken van verbondenheid, aanvaarding en liefde, zoals we dat ook doen met onze persoonlijke familie en vrienden? Zijn we toch niet te stijf en te onlichamelijk in onze verbondenheid, waardoor we een deel van de affectie en warmte van de onderlinge gemeenschap missen? En wat zouden we verliezen als we het gebod van de apostel (het is een imperatief: Groet elkaar!) gewoon in de praktijk brachten – met een kus, een omhelzing, een hand om de schouder en/of een warme handdruk?

We hebben al kussens in de kerk, om het zitten op de harde banken of stoelen te verlichten en het een beetje aangenamer te maken. Wat mij betreft mogen de kussen in de kerk er ook bij – de heilige kussen van de gemeenschap van de heiligen.

Verschenen in het kerkblad *De Band* van de protestantse kerken in Antwerpen